

Література

1. *Elliott, Larry*. Credit crisis — how it all began // *The Guardian*, 05.08.2008.
2. *Krugman, Paul*. The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008. — W.W. Norton Company Limited, 2009.
3. *Згуровский Михаил*. Мучительное выздоровление через кризис // Зеркало недели. — 2008. — № 47.
4. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін.; Керівник авт. колективу і наук. ред. О. Г. Білорус. — К.: КНЕУ, 2001.
5. World Bank: Global Economic Prospects 2009.
6. *Григорьев Л., Салихов М.* Финансовый кризис-2008: вхождение в мировую рецессию // Вопросы экономики. — 2008. — № 12. — С. 27—45.
7. IMF: World Economic Outlook April 2009.
8. *Дэвис, Ховард*. Экономический кризис и его последствия. Лекция. — Высшая школа экономики, 17 ноября 2008 г.

Статтю подано до редакції 03.09.09 р.

УДК 330.341.1

О. С. Бурміч,

аспірантка

кафедри міжнародного менеджменту

ДВНЗ «Київський національний

економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню сучасного стану інноваційного потенціалу української економіки. Значна увага приділяється аналізу основних стримуючих факторів та загроз інноваційного розвитку країни, а також перспектив створення ефективної національно інноваційної системи України.

Ключові слова: інновації, високотехнологічні галузі промисловості, національна інноваційна система, венчурні фонди.

Статья посвящена исследованию современного состояния инновационного потенциала украинской экономики. Значительное внимание уделяется анализу сдерживающих факторов и угроз инновационного развития страны, а также перспектив создания эффективной национальной инновационной системы Украины.

Ключевые слова: инновации, высокотехнологические отрасли промышленности, национальная инновационная система, венчурные фонды.

This article presents research of present position of innovative potential of Ukrainian economy. Great consideration is given to analysis of key restrain factors and threats for innovative development of the country, and prospects of creation effective national innovative system of Ukraine.

Key words: innovation, advanced technology industries, national innovative system, venture funds.

Буквально з моменту здобуття незалежності практично ніхто не сумнівався, що єдина перспектива для України у висококонкурентному світі — розробка і просування нових технологій. Для цього існувала достатня база — у спадок від СРСР залишилося більш як 1300 академічних і прикладних наукових установ, майже півмільйона вчених, дослідників, конструкторів і проектувальників. У підсумку, за 15 років незалежності Україна майже повністю розгубила цей потенціал [1, с. 23].

Нині 90 % виробленої продукції не має науково-технологічного забезпечення. Кількість заводських наукових установ зменшилася на чверть. Невпинно скорочується число підприємств, які проводять інноваційну діяльність. У загальному обсязі реалізованої промислової продукції тільки 6,5 % мають ознаки інноваційної, у той час як у Євросоюзі цей показник перевищує 60 %.

Вражають диспропорції між окремими регіонами. Скажімо, питома вага інноваційно орієнтованих підприємств у Львівській області (6,2 %) — удвічі менша, ніж у сусідній Івано-Франківській; Сумська (4,8 %) удвоє поступається Чернігівській області; у Рівненській (4 %) — майже втричі менша, ніж у Тернопільській області. При цьому потенційно слабші території нерідко значно випереджають розвинені регіони в інноваційному аспекті.

Загалом по Україні витрати на інноваційну діяльність торік становили трохи більш як 1,1 млрд дол. — це на порядок менше, ніж бюджет витрат на нові розробки одного тільки наукового підрозділу концерну «Сіменс». Як наслідок, приріст ВВП за рахунок впровадження нових технологій в Україні становить 0,5—0,7 %, тоді як у розвинених країнах світу — від 60 до 90 %.

Якщо 2001 року випуск нових видів продукції освоїли майже 1400 підприємств, то минулого року — лише 630. Торік статистики провели опитування підприємств, щоб з'ясувати,

які саме причини стримують інноваційну діяльність. Найголовнішою проблемою промисловці вважають нестачу власних коштів (80 % респондентів) та великі витрати на нововведення (57 %). Далі — недостатня фінансова підтримка держави (54 %) і високий рівень ризику (41 %). Проте, на думку автора, названа першопричина — нестача власних коштів — породжена насамперед тим, що вітчизняна промисловість випускає застарілу продукцію, яку не хочуть купувати споживачі.

На перший погляд, в Україні достатньо нормативних актів, які регулюють інноваційну діяльність і відповідають європейським і світовим стандартам: 1999 року введено в дію Закон «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», 2002 року — Закон «Про інноваційну діяльність», 2003 року — «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності» [2].

Однак, жоден нормативний акт сповна на практиці не діє. Закони залишаються лише переліком загальних норм і дефініцій на папері, оскільки найважливіші статті щодо стимулювання інноваційних проектів було спочатку призупинено, а потім узагалі виключено. Приміром, у Законі «Про інноваційну діяльність» є розділ про її фінансову підтримку, який визначає чотири інструменти надання державою допомоги інноваторам. У 2005 році з них був використаний лише один, за рахунок якого профінансовано 28 млн грн, або 0,5 % інноваційних витрат. Цим же законом передбачено і надання підтримки реалізації інноваційних проектів на місцевому рівні, щоб не залишити поза увагою підприємства комунальної власності. Підтримки було надано так багато, що інноваційну діяльність торік здійснювали аж 18 комунальних підприємств із 737, причому безпосередньо дослідженням, розробкою і впровадженням нової продукції займалося лише одне підприємство.

Впровадження інновацій пов'язане з ризиками і вищою вірогідністю втрат, аніж за звичайного, налагодженого роками виробництва, на яке вже є сталий попит. Тому більшість із розвинутих держав ішла поступово до своєї моделі надання підтримки інноваторам та інвесторам, які вкладають кошти у нові та високі технології. Кожна державна пільга для інноваційної діяльності має своє економічне підґрунтя і сенс, а також ефективні інструменти відсікання тих, хто намагатиметься впроваджувати псевдоінновації.

Україна ж, як і в багатьох інших сферах, пішла своїм, особливим шляхом. На першому етапі було задекларовано достатньо широкі та слабо контрольовані пільги. Як наслідок, над-

ходження до бюджету не зросли, а інноваційного стрибка чи прориву не те що не відбулося, він навіть не окреслився. Зреагувавши на це, держава у березні минулого року скасувала все одним махом — усі пільги і преференції, які надала раніше технопаркам, спеціальним економічним зонам і територіям пріоритетного розвитку.

Нині багато хто з експертів пропонує механічно відновити всі пільги, які діяли до 2005 року. Але це може стати вже третьою помилкою. Стимулювати технопарки, СЕЗи та ТПРи необхідно, але перед тим як ухвалювати таке рішення, щоб воно давало позитивний ефект протягом десятиліть, слід усе дуже добре порухувати.

З усіх визнаних у світі елементів забезпечення інноваційної діяльності в Україні присутні певним чином тільки технологічні парки. Певним чином, тому що створення технопарків відбувалося без планування їх мережі та прогнозування результатів діяльності. Українські технопарки утворювались переважно на базі академічних і великих науково-дослідних структур. За окремими винятками, поза межами цього процесу лишились вищі навчальні заклади, прикладна та заводська наука, яка ще має значний інтелектуальний і кадровий потенціал [2].

Досі не створено систему фінансової підтримки інноваційних процесів, нема і законодавчого механізму регулювання венчурної діяльності. Так, за даними Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку, в Україні зареєстровано 10 інвестиційних фондів, із яких сім — венчурні. Обсяг залученого венчурного капіталу в Україні оцінюється приблизно в 400 млн дол. США. Та фактично інвестовано не більш як 100 млн, що становить менше двох доларів на душу населення. Для порівняння, у Російській Федерації у венчурних фондах накопичено 2,5—3 млрд євро, інвестовано 375 млн євро у 125 компаній, а в країнах ЄС щорічні надходження до венчурних фондів становлять 50—60 дол. на одну людину.

Тема відсутності кадрів, якості підготовки спеціалістів, глибокого розриву між сучасною наукою і освітою порушується не вперше. Конкретно для інноваційної сфери проблема ще гостріша, адже й досі в державі не усвідомлено необхідність підготовки інноваційних менеджерів. Навіть у сусідній Росії (не кажучи вже про США чи Японію) спеціалістів інноваційної діяльності готує кожен четвертий вищий навчальний заклад технічного та економічного напрямку, причому окремо — інноваційних менеджерів в освітній сфері, окремо — у медичній,

окремо — для хімічної промисловості, окремо — для біотехнологій тощо.

В нашій державі лише одне з трьох підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, реалізує відповідну продукцію за кордон. Тобто, дві з трьох інновацій іноземцями не визнаються як високотехнологічна продукція.

Головним результатом розвитку науки та високотехнологічних галузей у ХХ столітті стало формування в економіках провідних країн світу нового механізму саморозвитку — національних інноваційних систем, у рамках яких зароджуються й реалізуються інновації. Попри національні відмінності, загальною рисою усіх без винятку національних інноваційних систем є лідерство у забезпеченні трьох пріоритетів розвитку: науки, освіти та наукоємного виробництва.

Сьогодні в Україні існує кілька головних чинників-загроз інноваційній безпеці України: недостатній рівень фінансування науково-технічних робіт, слабкий розвиток інфраструктури трансферу технологій, зниження рівня «інтелектуалізації» експорту і зростання імпортозалежності країни від наукоємних товарів, незадовільне інформаційне забезпечення інноваційної сфери, недосконалість податкової системи та відсутність державної підтримки цієї сфери, повільний розвиток ефективних форм інноваційної діяльності.

Навряд чи Україна зможе відшукати інший шлях розвитку. У нас вже вичерпані резерви економічного зростання за рахунок збільшення обсягів виробництва та експорту ресурсів, тому все наше суспільство разом має забезпечити врегулювання питань, що стримують розвиток інноваційної діяльності. Тільки так ми зможемо забезпечити гідне майбутнє нашій державі та прийдешнім поколінням, а Україна не скотиться на узбіччя цивілізації.

Література

1. Державне регулювання інноваційної діяльності: економічний механізм і його вдосконалення: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.02.03 / О. О. Лапко; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. — К., 2000. — 32 с. — укр.

2. Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» // Відомості Верховної Ради. — 1999. — № 40.

3. Инновационный менеджмент: Учебник для вузов / Под ред. С. Д. Ильенковой. — 2-е изд, перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. — 343 с.

Статтю подано до редакції 07.10.09 р.